

54051205 สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

คำสำคัญ: อัตลักษณ์/ มรดกทางวัฒนธรรม/ชุมชนเมืองสกลนคร/การวางผังและออกแบบชุมชนเมือง

กฎเรศ อรรถกฤตม: การศึกษานัยของอัตลักษณ์เมืองต่อการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง สกลนคร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ. สิทธิพร ภิรมย์รื่น. 190 หน้า.

สกลนครเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าสามพันปี มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะพิเศษ ที่เกิดจากการเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีหลากหลายวัฒนธรรมซึ่งได้รับอิทธิพลทางการเมืองการปกครองตั้งแต่ยุคสมัยขอมเรืองอำนาจ ล้านช้าง และรัตนโกสินทร์ ผสมผสานกับความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา บนพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของภูพานและหนองหาร การวิจัยนี้เป็นการค้นหาอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองสกลนคร เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานเสนอแนะแนวทางการวางผังออกแบบชุมชนเมืองสกลนครที่จะยังคงดำรงรักษารากฐานบริบททางวัฒนธรรมไว้ได้ในอนาคต การเก็บข้อมูลเมืองสกลนครใช้วิธีรวบรวมจากเอกสารและการสำรวจภาคสนาม การเก็บข้อมูลการประเมินคุณค่ามรดกวัฒนธรรม ใช้แบบสอบถามเก็บจาก 3 กลุ่มประชากรในพื้นที่ คือ กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยสูงอายุรวม 100 ตัวอย่าง และการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการที่รู้จักเมืองสกลนครเป็นอย่างดี การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบโดยใช้สถิติพรรณนา และสถิติอ้างอิง

ผลสรุปจากการวิจัยพบว่า กลุ่มประชากรในพื้นที่ประเมินอัตลักษณ์มรดกวัฒนธรรมมนุษย์สร้างขึ้นที่มีคุณค่าสูง คือ พระธาตุเชิงชุม และมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีคุณค่าสูง คือ หนองหารส่วนอัตลักษณ์มรดกวัฒนธรรมนามธรรมที่ได้รับการประเมินคุณค่าในระดับสูง คือ หลวงปู่มั่น หลวงปู่ฝั้น และงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและแข่งเรือยาว ผลสรุปจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ อัตลักษณ์มรดกวัฒนธรรมมนุษย์สร้างขึ้นที่มีคุณค่าความสำคัญในระดับสูง คือ พระธาตุเชิงชุม ย่านชุมชนเมืองเก่า มรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ คือ หนองหารและภูพาน มรดกวัฒนธรรมนามธรรมคือ วิถีชีวิตทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์ทางการเมือง ภาพรวมจากทั้ง 2 กลุ่มสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ที่ได้รับการประเมินคุณค่าสูงนั้น มรดกวัฒนธรรมมนุษย์สร้างขึ้น คือพระธาตุเชิงชุมและย่านชุมชนเมืองเก่า มรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ คือ หนองหารและภูพาน ส่วนมรดกวัฒนธรรมนามธรรมคือ การเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา มีพระอริยะสงฆ์ที่ได้รับการเคารพยกย่องอย่างสูง คือ หลวงปู่มั่นและหลวงปู่ฝั้น รวมทั้งกิจกรรมประเพณี วิถีชีวิตที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ด้านต่างๆของเมือง

ข้อเสนอแนะด้านการวางผังออกแบบ ประกอบด้วยข้อเสนอ (1)กรอบแนวคิดรูปแบบการวางผังเมืองที่คงอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมให้เป็นเมืองน่าอยู่และเป็นชุมชนเมืองที่ตอบสนองต่อการรับรู้ในอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมและการใช้งานของกลุ่มประชากรทุกกลุ่ม ได้แก่ การออกแบบวางผังที่เน้นการรักษาสภาพโครงสร้างเมืองเดิมและเสริมสร้างชุมชนเมืองที่น่าอยู่ มีชีวิตชีวา การสร้างสรรคความชัดเจนของโครงสร้างเมืองและการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเมืองเก่า (2)แนวทางการวางผังออกแบบ ประกอบด้วยการแบ่งกลุ่มอัตลักษณ์และกำหนดพื้นที่สำคัญของอัตลักษณ์ด้านต่างๆ พร้อมด้วยข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบและมาตรการควบคุมการพัฒนาเมือง

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

54051205: MAJOR: URBAN DESIGN

KEY WORDS: IDENTITY/ CULTURAL HERITAGE/ MUEANG SAKHON NAKHON/ URBAN DESIGN AND PLANNING

POOVARES AKKAUDOM : A STUDY ON THE IMPLICATION OF CITY IDENTITY FOR URBAN DESIGNING AND PLANNING OF MUEANG SAKHON NAKHON. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.SITTHIPORN PIROMRUEN. 190 pp.

Sakolnakorn has not only the unique ways how people habitat there but also the outstanding community heritage since ancient time. This study aims to find out what are the factors that produce those well known cultural heritage. The result from the research can be applied to develop the plan of the city's urban design and planning which will therefore contribute many consequences to their future culture. The data were acquired by both compiling the database from field survey and from the government organizations and by using the questionnaires to obtain some information regarding cultural identity from 2 groups of samples. First, a hundred of questionnaires were assigned to the citizen including teenagers, working people, and elderly people. Second, eight questionnaires were assigned to eight academic and scholar people of the area. The data were then analyzed by using the descriptive and analogical statistic.

The result from the research shows that there are three groups of cultural identities which people agree upon that they are crucial to the city planning and designing process. First, the Phra That Cherng Chum and Nong Harn which represented the city cultural identity created by both nature and human. Second, the well known Buddhist monks including Archan Man Purithattha Thera and Archan Fan Archaro played important roles in uniting people's soul and hence make the city remain such a strong Buddhist city. Finally, the life style of people shows strongly correlated to the Buddhism such as Wax castle procession, boat racing, and Phra That Cherng Chum Fair.

The recommendations for planning and designing Sakolnakorn city comprise of 2 parts. The first part of the process is to design the conceptual framework that focusing on a sustainable development and promoting the participation of people in the planning process to satisfy their requirements and creating the live-able city. The second part is to determine the direction of development by controlling land use patterns to create identity and uniqueness of city. Moreover, rehabilitating the old district; redeveloping the old community and conserving the city heritage area to create the lively of city are also recommended.

Department of Urban Design and Planning

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature

Academic Year 2013

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ รศ.สิทธิพร ภิมรัมย์ ซึ่งกรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ในการทำวิจัย อีกทั้งยังช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในด้านต่างๆ เสมอมา จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์อย่างสูงยิ่งมา ณ ที่นี้ อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำภาควิชาการออกแบบชุมชนเมืองทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดการศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ธนะ จีระพิวัฒน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ ทายตะคุ ที่ให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ แก้ไข ปรับปรุงเนื้อหา และข้อคิดเห็นต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สิทธิฯ กองศาสนะ และอาจารย์เข็มโชติ ภูประเสริฐ ผู้ให้คำแนะนำด้านการเรียนและการศึกษาต่อยังมหาวิทยาลัยศิลปากรแห่งนี้ ทั้งกรุณาช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ รวมทั้งครูอาจารย์ผู้เคยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมสั่งสอนครั้งยังเยาว์วัย ทุกท่าน

ขอขอบพระคุณ คุณรวินทร์ ถิ่นนคร และคุณชุตติมา สุรเชษฐพงษ์ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและคำแนะนำอย่างเมตตาและเป็นกันเอง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ชัยมงคล จินดาสมุทร อาจารย์จันจิตร มั่นตะ อาจารย์ภานุพล วงศ์กาฬสินธุ์ และคุณประสาธ ตงศิริ ผู้ให้ความอนุเคราะห์ ด้านคำแนะนำปรึกษาข้อมูลรายละเอียดคุณค่าอัตลักษณ์ด้านต่างๆของเมืองสกลนคร

ท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่สาว ที่คอยเป็นกำลังใจ เคียงข้าง สนับสนุน และขอกราบขอบพระคุณผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง ความบกพร่อง และข้อผิดพลาดประการใดอันอาจเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขออภัยเพียงผู้เดียว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีการศึกษา 2555 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร